

מלחמת השליחים של איראן

מאת ד"ר (סא"ל מיל") שאול ברטל

מבט מבס"א, מס' 2,185, 5 במרץ 2023

תקציר: המאבק של הג'האד האסלאמי במדינת ישראל מונע מאינטרס איראני. לפעולותיו יש פוטנציאל להחריף את המצב הביטחוני. על מקבלי ההחלטות להבין את אופי המאבק הנוכחי ולהמשיך לפעול נגד התבססותו ככוח צבאי משמעותי בגדה המערבית כדי למנוע את "אחדות הזירות" שלה חותרת איראן באמצעות ארגוני הפרוקסי הסרים למרותה.

חיסול חוליית הג'האד האסלאמי (גא"פ) בלב ג'נין ב-26 בינואר 2023, שבין חבריה אחד מראשי גדוד ג'נין של הגא"פ, סלאחאת עז אד-דין, מציב זרקור מחדש לפעילותו של הגא"פ כגורם הפועל לשנות את הסדר האזורי תוך שהוא פועל כארגון פרוקסי ומשרת את האינטרס האיראני. לכך צריך להוסיף את איום הגא"פ בתחילת אוגוסט 2022, להגיב בצורה קשה נגד ישראל אם לא תשחרר את השיח' בסאם א-סעדי, איום שהוביל למבצע עלות השחר (5-7 באוגוסט 2022). פעילות מוגברת זו של הגא"פ במיוחד בצפון הגדה המערבית ובדגש על ג'נין, מצביעה על מאזן ההרתעה אליו חותרת איראן באמצעות גרורותיה. גם איומי חזבאללה, לפגוע באסדת כריש באמצעות טילי יאחונט שברשותו, טרם חתימת הסכם הגבול הימי עם לבנון, ואיומי חמאס ביום ירושלים האחרון לפיהם הם מתרים בישראל לבל תקיים את מצעד הדגלים בירושלים במתכונת שאושרה, מהווים עדות למאמץ האיראני לפעול בזירה הפלסטינית נגד ישראל, בה הם מזהים את חולשתה של ישראל. המשותף לשלושת הארגונים הללו (חזבאללה, הג'האד האסלאמי וחמאס), הוא ששלושתם מקבלים סיוע צבאי ניכר ונתמכים על-ידי איראן. באמצעות ארגוני הטרור עליהם פרסה את חסותה, הצליחה איראן ליצור חזית רחבה של ארגוני טרור הכוללים גם את הח'ותים בתימן וארגוני מיליציה שיעיים בעירק ובסוריה. גרורותיה של איראן מנסים לייצר משוואה חדשה מול ישראל החפצה בשקט ולא במבצע צבאי, אך במזרח התיכון שקט הוא דבר חמקמק.

ארגון הג'האד האסלאמי נוסד בהשפעה איראנית בתחילת שנות השמונים. מייסד הארגון, ד"ר פתחי שקאקי אף חיבר ספר אלח'מני ואלח'ל אלאסלאמי (ח'אמנאי והפתרון האסלאמי). הספר רואה במהפכה האיראנית מודל למהפכה אסלאמית כוללת אשר יכולה להוביל לתחייה אסלאמית כוללת. מאז הקמתו ביצע הארגון שורת פיגועי טרור, תוך שאיראן מספקת לו את התשתית הלוגיסטית של נשק, תחמושת, כסף לפעילים והדרכה. פעילי הארגון בעזה, מתגאים באמצעי לחימה מתקדמים ובמל"טים הקיימים ברשותם, חלקם בייצור מקומי וחלקם עם טכנולוגיה איראנית. משנות השמונים בעקבות שורת צעדים ישראליים יושבת הנהגת הארגון והמנהיג הנוכחי של הארגון זיאד

אלנח'אלה בסוריה. ארגון הג'האד אינו בעל תשתית דעווה (קריאה לאסלאם) רחבה כפי שיש לחמאס ומתרכז בעיקר בפעילות הצבאית נגד ישראל. לשיטת מנהיגיו, "ההתנגדות היא הברירה היחידה בה ניתן יהיה להחזיר את זכויות עמנו".

ארגון הג'האד האסלאמי מביע פעם אחר פעם בגילויי דעת באתריו השונים כי הג'האד והמאבק בישראל הם "נצחיים עד לניצחון". לפי דובריו, מדובר בחובה הלכתית, ולאומית. פעילות הג'האד בגדה המערבית אף היא בנויה במתכונת של גדודים בחלוקה לנפות, ג'נין, טול כרם ועוד בדומה לרצועת עזה. ב-2 באוגוסט 2022, בגילוי דעת של פלוגות ירושלים, הזרוע הצבאית של הג'האד האסלאמי, הכריז הארגון על המשך הג'האד עד לניצחון מול האויב. גילוי הדעת הזה היה על רקע מותו בג'נין של פעיל הארגון, ד"ר אר אלכפריני בן ה-17. גילוי דעת מסוג זה נפוצים באתרי הארגון. הג'האד האסלאמי אם כן, אינו זקוק לסיבה מיוחדת כדי לאיים על ישראל או לפגוע בה. לכן נראה שהמתיחות האחרונה ועודף הפעילות האקטיבית של הארגון נובע ממשוהו עמוק יותר והוא הקשר עם איראן.

בשמונה בשנים שחלפו מאז מבצע צוק איתן ב-2014 הגא"פ התחזק והתחמש, ועתה חשים בארגון כי יש ביכולתם לתת מענה ליכולות צה"ל השונות כפי שבאו לידי ביטוי במלחמה. המבצע ב-2014 זכה לכינוי אלבנין אלמרסוס (המבנה המאוחד). בגילוי הדעת הצבאי שהוציא הגא"פ ביולי 2022, הוא פיאר מחדש את הישגיו ואת הניצחון. נראה כי הגא"פ התחזק והגביר את יכולותיו בסיוע ובתמיכה איראנית. פעולותיו של הגא"פ זוכות ליותר ויותר לגיטימציה מצד הציבור הפלסטיני. פעילותו בג'נין היא חלק מתפיסת "אחדות הגזרות" אותו אימץ בשנה האחרונה. לא לחינם בחר הגא"פ לכנות את מבצע "עלות השחר" ב-2022, בו נהרגו שניים ממפקדיו הבולטים בשם זה. ב-5 בינואר 2023 הדגיש זיאד אלנח'לה כי הדוגמה והמופת המעצבים את לוחמי הגא"פ הם עוז רוחו של קאסם סלימאני. סלימאני מתואר על-ידו כשהיד גיבור, לוחם אמיץ ובעל זכויות, בכל חזיתות ההתנגדות ושלוחותיהם. סלימאני היה מפקד משמרות המהפכה שחוסל על-ידי ארצות הברית בינואר 2020. הרצון של הגא"פ לתכנן פיגוע לרגל יום הזיכרון למותו מופיע בפרסומי הארגון. באותו כנס הביע אלנח'אלה את הערכתו לאח החביב והמפקד הגדול כרים יונס ששוחרר בחודש האחרון, לאחר ארבעים שנות מאסר בגין רצח החייל אבי ברומברג ב-1980.¹

איומי הגא"פ לפגוע בישראל במידה שלא תשחרר את השיח' סעדי, בכיר הגא"פ בג'נין, היו הפעם הראשונה שהג'האד העביר אולטימטום ברור ובעברית באמצעי התקשורת לשם שחרור אסיר. הג'האד גם הדגיש את מצבו הרפואי של השיח' סעדי ואת סירוב בית המשפט לצלם את הפגיעות הגופניות בו. בהודעת פלוגות ירושלים, מ-1 באוגוסט 2022, נאמר: "אנו מודיעים על גיוס כללי והגברת הכוננות [המבצעית] בתגובה לקריאה לפעול בהתאם לחובה [שלנו] כלפי האויב הבוגדני אשר התקיף את המפקד הגדול השיח' בסאם א-סעדי ומשפחתו לפני זמן קצר בג'נין". ב-3 באוגוסט פרסם זיאד אלנח'אלה, "כי מסגרות ההתנגדות ברצועת עזה חזקות וכי כוח ההתנגדות התרחב ובעל יכולות רבות". דבריו נאמרו במסגרת פגישה עם שר החוץ האיראני בטהראן, חסין אמיר עבד אלהיאן. אלנח'אלה הוסיף באותה פגישה, "כי על פלוגות ההתנגדות להתאחד ולהתלכד בדחיפות לשם חיזוק ההתנגדות האסלאמית של העם הפלסטיני". הוא הדגיש: "גם את התפקיד החשוב והמקום החשוב של הרפובליקה האסלאמית (איראן), סוריה וההתנגדות הלבנונית לתמוך בחזית ההתנגדות האסלאמית."² ביקורו של זיאד אלנח'אלה באיראן לא היה לשווא, וייתכן ואף היה מתוזמן. נראה כי מעצרו של השיח' סעדי הינו רק תירוץ עבור גרורותיה של איראן לפתוח במבצע צבאי מקומי נגד ישראל. נראה כי המפגש בין אלנח'אלה לבין בכירי המשטר האיראני נועד להכין את הקרקע לעימותים נרחבים נוספים בעזה, בגדה המערבית ובמזרח ירושלים שייתכן ויכללו גם את החמאס. איומי הג'האד מופיעים גם כיום בעקבות חיסול פעילי הארגון בג'נין ובכללם

בני בניו של השיח' בסאם א-סעדי שאף הם פעילי גא"פ מוכרים. באיומים בעברית ברשת הפייסבוק מופיע משפט הנקמה "בני הג'האד האסלאמי מגיעים". היכולת של הגא"פ לפרסם גם אזהרות בעברית נתפסת כחלק מהלוחמה הפסיכולוגית שהארגון המקבל את מרבית תקציבו מאיראן מפתח.

הגא"פ אינו רק ארגון צבאי בעל תפיסה פאן אסלאמית רחבה המשולבת בלאומיות פלסטינית והארגון אינו פועל בחלל ריק. האיום שהגא"פ מציב כיום מצטרף לאיומי חמאס והחזבאללה ומהווה ניסיון של "ציר ההתנגדות" של הארגונים ליצור משוואה אסטרטגית חדשה מול ישראל, מעין דמי חסות. שקט בגבולותינו, בירושלים ובגדה המערבית יהיה כרוך בווייתורים משמעותיים ובפגיעה בריבונות הישראלית וביכולת הפעולה של צה"ל. המאבק של הגא"פ במדינת ישראל מונע מאינטרס איראני לחמם את הגזרה בגדה המערבית ובכלל זה במזרח ירושלים, בייחוד על רקע הרמדאן הקרב. לפעולות הגא"פ יש פוטנציאל להחריף את המצב הביטחוני ולהוביל לעצירת התיאום הביטחוני עם הרשות הפלסטינית. לפיכך על מקבלי ההחלטות להבין את אופי המאבק הנוכחי ולהמשיך לפעול נגד התבססות הגא"פ ככוח צבאי משמעותי בגדה המערבית כדי למנוע את "אחדות הזירות" שלה חותרת איראן באמצעות ארגוני הפרוקסי ובראשם הגא"פ הסרים למרותה.

ד"ר (סא"ל מיל') שאול ברטל הוא חוקר בכיר במרכז בס"א ועמית מחקר במרכז ללימודי המזרח באוניברסיטת ליסבון. במהלך שירותו הצבאי שירת במגוון תפקידים ביהודה ושומרון. לימד במחלקה לתולדות המזרח התיכון ובמחלקה למדעי המדינה.

¹ <https://paltoday.ps/ar/post/469603/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%AE%D8%A7%D9%84%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%87%D9%8A%D8%AF-%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85-%D8%B3%D9%84%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D9%85%D9%82%D8%A7%D8%AA%D9%84-%D9%88%D8%B5%D8%A7%D8%AD%D8%A8-%D9%85%D9%8A%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D9%83%D9%84-%D8%AC%D8%A8%D9%87%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%A9>

² <https://saraya.ps/post/64264/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%AE%D8%A7%D9%84%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%A9-%D9%87%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AE%D9%8A%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%88%D8%AD%D9%8A%D8%AF-%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D8%AD%D9%82%D9%88%D9%82-%D8%B4%D8%B9%D8%A8%D9%86%D8%A7>